

Naš uvodnik

Podržavljenje električne industrije

V trenutku, ko te dni prihaja čedalje bolj da izraza ofenziva, ki so jo v svojstvu branivcev monopolističnega kapitala desničarske in reakcionarne sile sprožile proti zakonskemu o-snutku o nacionalizaciji električne industrije — kar je prav posebno občutno v notranjosti krščanske demokracije, kjer so razni Scelbe, Pelle, Bettoli in ostali odkrito nastopili proti nameravanemu ukrepu vlade levega centra — se nam zdi izredne važnosti resolucija vodstva KPI od 26. junija t.l.

Ta resolucija precizira z vso jasnostjo stališče, ki ga v sedanjí situaciji zavzema KPI v odnosu do enega izmed najvažnejših sklepov vlade levega centra. Zakonski osnutek za nacionalizacijo električne industrije je »prvi znaten uspeh« v bitki proti monopolom. Ta sklep je brez dvoma pozitiven rezultat dolge in vztrajne borbe, ki so jo levičarske sile vodile v tej smeri od takojšnje povojne dobe dalje, in priznanje, da je treba uresničiti ustavni člen, ki predvideva ekspropriacijo podjetij javne koristi.

Predstoječi korak k nacionalizaciji električne industrije je sad borbe proti silam konzervativizma in nekdanjih podpor-

00000000000000000000000000000000

12 Trsta

8 milijonov za komunistični tisk

V tržaški pokrajini se je začela kampanja za komunistični tisk. Akcije za zbiranje prispevkov v tiskovni sklad so že v teku. Letošnji cilj tržaške federacije je, zbrati 8 milijonov lir za tiskovni in volivni sklad. Kot je znano bodo oktobra upravne volitve v tržaški občini.

Povsem jasno je, da bodo tovariši v sekcijah in celicah morali aktivno delovati za to, da realizirajo postavljeni cilj.

Že danes lahko poročamo o nekatereh prispevkih. Federacija je doslej nabrala 402.800 lir, sekcija «Vostok» pri Sv. Ivanu 90.000 lir, šentjakobska sekcija pa 100.000 lir.

Sestanek gibanja za deželne avtonomije

Vsredržavno gibanje za deželne avtonomije, ki ima svoj sedež v Florenci, bo imelo svoj prihodnji vsedržavni sestanek v Trstu. Sestanek bo v prostorih Trgovinske zbornice dne 8. julija ob 9,30. Na dnevnem redu je tudi razprava o avtonomiji dežele Furlanija-Juljska krajina.

nikov centrističnih vlad. Nacionalizacija električne industrije pomeni konec hegemonije velikih zasebnih gospodarskih skupin v ključnih objektih narodnega gospodarstva, istočasno lahko pomeni tudi zamelek državne politike na področju energetskih virov, kar lahko prispeva k rešitvi težkih vprašanj italijanske družbe, in sredstvo za onemogočenje kopičenja nadaljnjih ogromnih profitov s strani zasebnih monopolov, ki so na ta način razširjali svojo oblast nad gospodarskim življenjem dežele.

Resolucija KPI opozarja obnem na dejstvo, da je treba izvesti mobilizacijo množic v smislu resničnega uresničenja nacionalizacije, ki naj bo korak k preusmeritvi energetskih virov v smeri demokratičnega gospodarskega razvoja. V tej zvezi se mora poudariti, da smo priča skrajnega odpora sil gospodarske in politične desnice, ki hočejo izvesti širok obstrukcionistični manever za onemogočenje ali vsaj zavlačevanje v zvezi z odobritvijo in uveljavitvijo zakona o nacionalizaciji. Nevarnost je temvečja, ker se ta »zunanja« desnica ujema z naporji »notranje vladne« desnice, kar prihaja na dan z ofenzivno desničarjev v sami DC in nekaterih drugih strankah vladne konstelacije.

Jasno je, da bodo desničarske sile skušale sabotirati dokončno sprovajanje nacionalizacije. Že dejstvo, da predvideva zakonski osnutek 1500 milijard odškodnine monopolom, ki so do sedaj prejeli veliko državnih prispevkov in so nakopičili bajne profite na račun odjemavcev, nam dokazuje, da se hoče omiliti udarec. Drugo dejstvo, ki lahko postane orožje desnice, je v tem, da se nacionalizacija predvideva v obliki zakona in ne dekreta, kar bi bilo prav gotovo onemogočilo obstrukcionizem in špekulacije političnega ter finančnega značaja.

Zato resolucija KPI poziva demokratične sile na budnost in istočasno predvideva, da se je treba boriti za podaljšanje roka za izplačanje odškodnine na 20 in ne na 10 let, kot je predvideno v zakonskem osnutku, ker je treba onemogočiti, da bi monopolisti dobili «nagrada» poleg vseh nakopičenih profitov, za odklonitev predloga, o nadaljnjem obstoju dosedanjih električnih družb, ki bi se na ta način s lahkoto spremenile v močne finančne družbe; za takšno politiko nove ustanove

za električno energijo, ki naj bo del in sredstvo nove gospodarske programacije v smislu reševanja najnujnejših vprašanj italijanske stvarnosti: napredek in razvoj Juga, elektrifikacija vasi, pospeševanje ljudske potrošnje; za odstranitev nevarnosti, da bi nova ustanova postala sredstvo režimske politike in monopola DC.

Z zakonskim osnutkom za nacionalizacije električne industrije je bil zadan udarec električnim kneževinam. Zato da bo ta uspeh pospešil antimonopolistično borbo in razvoj demokracije, se morata povečati teža in mobilizacija množic proti desnici v in izven vlade. Enotne pobude v polpreteklem času v tej smeri so pripomogle k sklepu vlade. Te pobude naj se povečajo v znamenju podpore borbi, ki se sedaj vodi v parlamentu in izven njega.

KAREL ŠIŠKOVIČ

[illegible]

Razprava o posebnem statutu dežele se nadaljuje

*Obstrukcionizem fašistov
in drugih nasprotnikov de-
želne avtonomije*

V rimski poslanski zbornici se nadaljuje razprava o posebnem statutu dežele Furlanija-Juljska krajina. Vse kaže, da bo razprava trajala še dolgo. Nasprotniki dežele so namreč sklenili, da na razne načine kolikor mogoče zavirajo napredovanje razprave v poslanski zbornici. Njihov cilj je preprečiti zaključek razprav in sprejem zakona o deželi pred začetkom letošnji poletnih počitnic ter tako onemogočiti, da bi zakon stopil v veljavo že v sedanji zakonodajni dobi. V teh protiregionalističnih akcijah prednjačijo fašisti, koordinirano z njimi pa nastopajo tudi liberalci in drugi desničarji.

V ta namen so doslej postavili nad 130 popravkov zakonskemu načrtu posebnega statuta.

Kljub vsem obstrukcijam fašistov, liberalcev in drugih protiregionalistov delo postopoma napreduje. Trenutka, ko to poročamo so bili sprejeti prvi trije členi posebnega statuta, med katerimi je tudi člen, ki se tiče slovenske narodne manjšine. Zaradi pozne ure ne moremo obširneje pisati o teh členih.

Zagovorniki ustanovitve dežele s posebnim statutom imajo težko nalogo v poslanski zbornici. Ta naloga je še posebno težka za komuniste, ki se dosledno zavzemajo ne le za deželo s posebnim statutom, marveč tudi za to, da bi ta statut bil tak, kakršnega pričakuje večina na-

ALŽIRIJA JE NEODVISNA. Za njeno neodvisnost se je na nedeljskem referendumu izrekla velikanška večina njenega prebivalstva. S to sijajno zmago, ki ni le zmaga navadnega referenduma, marveč sad dolgoletne težke in krvave borbe, so francoski kolonialisti zadobili težak poraz. Alžirska zmaga pa ni le zmaga Alžircev samih, temveč je zmaga vseh antikolonialistov in vseh svobodoljubnih sil v svetu. Tudi zato je to zmago tako iskreno pozdravil ves svobodoljubni svet.

Nedvomno je, da se francoski kolonialisti ne bodo tako hitro sprijaznili z novo stvarnostjo. Poraženi, bodo prav gotovo skušali, kot njihovi belgijski zavezniki v Kongu, na najrazličnejše načine zavirati pot razvoja mlade republike. Toda eno je gotovo in to je: narod, ki je toliko žrtvoval za svojo svobodo in neodvisnost, bo znal ljubosumno čuvati vse pridobitve.

Zmago alžirske osvobodilne fronte je nekoliko zatemnila kriza, ki je nastala v alžirski začasni vladi zaradi odstavitve nekaterih vojaških poveljnikov. Zaradi te krize se ni vrnil v Alžir podpredsednik vlade Ben Bela. Ta je v Tripolisu, kjer se trenutno nahaja, izjavil sledeče:

«Del začasne alžirske vlade je sklenil razpustiti komando alžirske armade s tem, da je odstavil nekatere njene poveljnike. To je resna stvar in s tem sklepom se ne morem strinjati in niti prevzeti odgovornosti za njene posledice. Ta sklep bo imel resne in nevarne posledice za prihodnost dežele in za njeno neodvisnost».

Da je položaj, ki je nastal v vrstah nove neodvisne alžirske države zelo resen, potrjuje tudi poslanica, ki jo je naslovil predsednik Združene arabske republike Naser predsedstvu alžirske vlade in govor, ki ga

00 00000000000000000000000000000000

šega prebivavstva in da bi bil pravičen do slovenske narodne manjšine, ki prebiva v deželi.

Tudi zato je potrebna podpora tem posilancem in njihovim akcijam. Tudi zato je tem bolj potrebno, da v sedanjem času pridejo do izraza najrazličnejše manifestacije za deželo, za pravičen posebni statut. Če je bila kdaj koli prej potrebna najširša enotnost zlasti med Slovenci, ne glede na to kateri stranki pripadajo ali kakšno je njihovo svetovno nazorsko prepričanje, potem je ta enotnost še posebno potrebna danes. Seveda mora biti ta enotnost tudi aktivna.

V poslanski zbornici je govoril tudi naš poslanec tov. Vidali. Izvleček iz njegovega govora objavljamo na 3. in 4. strani.

Iz Gorice

Zmaga delavcev v predilnicah

Borbe delavk in delavcev tekstilnih tovarn v Podgori in Ronkah so rodile pomemben uspeh. V soboto, 30. junija je bil podpisan sporazum, ki vsebuje dobršen del zahtev, ki so jih postavile delavske sindikalne

je imel pred nekaj dnevi v Kairu.
Naser je dejal med drugim:

«Uresničenje alžirske neodvisnosti je največji praznik za vse arabske narode in za vse svobodoljubne države sveta. Zal, je v trenutkih slavlja veselje nekoliko zatemnjeno zaradi razdvojenosti v alžirskem vodstvu. Čeprav ni potrebno, da se kdor koli od zunaj vmešuje v alžirke zadeve, smatram za svojo dolžnost in da je dolžnost vseh arabskih narodov, da najiskrenejše opozorimo alžirske voditelje, naj rešijo to vprašanje. Ko zdaj nad Alžirijo plapola zeleno-bela zastava neodvisnosti, mora Alžirija enotno kakor en sam človek stopiti na prag svoje nove in svetle prihodnosti».

Medtem so že številne države priznale novoustanovljeno neodvisno alžirsko državo.

Predsednik alžirske vlade je prejel številne čestitke ob veliki zmagi. Tajnik Arabske lige je v svoji pozdravni poslanici izrazil željo, da bi se ohranila enotnost alžirskega ljudstva, kar je odločilne važnosti za prihodnost države. Tudi Hruščev je poslal svojo poslanico, v kateri čestita alžirskemu ljudstvu zaradi njegovega junaškega boja in velike zmage ter poudarja, da je rezultat referendumu nov dokaz enotnosti in strnjivosti alžirskega ljudstva in da ta zmaga zadaja hud udarec kolonializmu ter da je v vzgled drugim narodom, ki še jedijo v kolonialnem suženjstvu. Tudi jugoslovanski predsednik Tito je poslal svojo pozdravno poslanico Alžircem. V njej je med drugim rečeno: »Osvoboditev alžirskega ljudstva ni le njegova zmaga, marveč zmaga, ki daleč presega vse države. To je uspeh vseh narodov, ki se borijo za svojo neodvisnost in za svobodo. Alžiska osvobodilna borba je dala neprecenljiv prispevek k dramitvi zaslužjenih narodov in osvoboditvi vse Afrike».

organizacije. Po tem sporazumu bo sta direkciji omenjenih predilnic izplačali delavkam in delavcem po 20.000 lir proizvodne nagrade za leto 1962. (Kot je znano so delodajavci prvotno hoteli izplačati le po 16.000 lir.) Nagrada bo izplačana v dveh obrokih, od katerih bo prvi, v znesku 13.500 lir, izplačan že pred poletnimi počitnicami, drugi pa pred božičnimi prazniki.

Novi sporazum predvideva nadalje, da bodo delavci in delavke, ki opravljajo akordno delo prejeli poleg kontraktualnih plač še 2% poviška, tisti pa ki ne opravljajo akordnega dela bodo prejeli po 5% poviška. Prav tako bodo vsi delavci in delavke od 1. maja letos dalje prejeli po 40 lir dnevne menzne doklade.

Ako pomislimo, da sta direkciji predilnic prvotno bili pripravljeni izplačati le od 13 da 15 tisoč lir letne proizvodne nagrade (kasneje sta pristali na 16.000 lir) in da nista hoteli niti začeti pogajanj o povišanju 2% in 5% minimalnih plač in ne o menzini dokladi, potem nam je jasno, da je uspeh pomemben in da je to rezultat odločne borbe, ki so jo vodili delavci in delavke obeh podjetij.

Kljub temu pa moramo pripomniti, da sporazum od 30. junija pušča odprta številna in resna vprašanja, katerih rešitev je bistvenega pomena za vse delavce.

Alžirija in Francija

Člani sovjetske gospodarske delegacije na pogajanjih so prvi namestnik predsednika državnega komiteja za gospodarske stike s tujino Arhipov, namestnik ministra za zunanjo trgovino Kuzmin, namestnik predsednika državnega znanstveno-ekonomskega sveta Tihomirov in član planskega komiteja Jašin.

POLITIKA

KONFERENCA »za svet brez bombe« je sklenila, da bo ustanovila stalni sekretariat, ki naj bo mednarodna angažirana in nevladna organizacija, in ki naj ima tesne stike z OZN ter drugimi svetovnimi organizacijami. Naloga sekretariata bo tudi, da sodeluje in podpira vse organizacije, ki imajo podobne cilje. Prihodnja konferenca »za svet brez bombe« bo čez leto dni v Akri, glavnem mestu Gane. Na letošnji konferenci so igrali zelo vidno vlogo tudi jugoslovanski predstavniki.

★

MEDNARODNA ORGANIZACIJA ZA DELO — ILO —, ki je pred kratkim zaključila svoje letošnje zasedanje v Zenevi, je sprejela sovjetsko resolucijo o pomoči ILO za odpravo negativnih posledic kolonializma pri delovnih pogojih in življenjskem standardu delavcev. Resolucija poziva članice ILO, ki imajo kolonialna ozemlja, naj dopustijo delavcem ustanavljati organizacije, ki bi se borile za te cilje.

★

RUANDA in BURUNDI sta v nedeljo postali neodvisni državi. Ta sklep je sprejela generalna skupščina OZN na zaključku svojega letošnjega zasedanja. Obe novi afriški državi bosta sprejeti med članice OZN. Ruanda je republika, Burundi pa kraljevina. Obe deželi sta dolgo let spadali pod belgijski kolonialni imperij.

★

NEMSKA ZA MIR je sklenila, da bo imela svoj kongres prihodnjega oktobra v zahodnonemškem mestu Frankfurt am Majni. Zesta za mir je edina zahodnonemška stranka, ki se dosledno zavzema za razorožitev in nevtralnost Nemčije.

★

SVETOVNEGA KONGRESA ZA MIR, ki bo letos v Moskvi, se bo udeležilo tudi albansko odposlanstvo. Radio Tirana je poročal, da bo v odposlanstvu osem oseb.

★

GIZENGA JE SE ŽIV. Tako je poročal notranji minister kongoške vlade. Minister je povedal, da je Gizenga interniran na nekem otoku ob ustju reke Kongo. Kot je znano so se v zadnjem času začele širiti vesti, da so Gizenga umorili agenti belgijskih kolonialistov.

★

CK DR NEMCIJE je na svojem zadnjem zasedanju razpravljalo o gospodarskem položaju v deželi in o izpolnjevanju gospodarskega načrta. Ugotovljeno je bilo, da se je industrijska proizvodnja v letošnjem letu povečala za 7,8%. Med poglavitne naloge, ki jih bodo morali v bližnji bodočnosti rešiti, spada pozivitev kmetijstva in živinoreje. Na plenumu CK je tov. Ulbricht poročal tudi o nedavnem zasedanju sveta za gospodarsko pomoč, ki je pred nedavnim zasedal v Moskvi in o sestanku varšavskega pakta, ki je bil prav tako pred nedavnim v Moskvi.

★

PROTIATOMSKE AKCIJE v Ameriki in na Angleškem se še vedno nadaljujejo. Ta teden je bilo več protestnih shodov tudi na Škotskem in v Islandiji. Iz ZDA se je odpeljala skupina ljudi, ki nasprotuje jedrskemu poskusom na področju, kjer se vrše ameriški jedrski poskusi. Na jadrnici, ki pelje demonstrante, plapolala črno-bela zastava, na kateri je napis »Nuclear Disarmement«, ki simbolizira boj proti jedrskemu oboroževanju. Na Angleškem je policija priprala več demonstratov.

Razprava o posebnem statutu dežele Furlanija-Juljska krajina

Slovenska etnična manjšina obstaja in njene pravice se morajo spoštovati v smislu ustavnih in mednarodnih obveznosti

Iz govora, ki ga je imel v poslanski zbornici tovariš Vittorio Vidali

V četrtek junija je posegel v splošno razpravo o posebnem statutu avtonomne dežele Furlanija-Juljska krajina v poslanski zbornici tržaški poslanec KPI, tov. Vittorio Vidali.

Svoj govor je posl. Vidali posvetil predvsem trem vprašanjem: potrebi po posebni avtonomiji tržaškega področja v okviru avtonomne dežele, zahtevi po integralni prosti coni v Trstu in nujnosti priznanja enakopravnosti slovenske narodne skupnosti.

Zaradi pomanjkanja prostora objavljamo v celoti samo tiste dele govora, ki se tičejo slovenske narodne skupnosti.

Sedaj pa želim poudariti važnost naše tretje specifične zahteve, ki jo postavljamo v teku sedanje razprave o osnutku statuta za deželo Furlanija-Juljska krajina, t. j. nedvoumne obveznosti o obrambi pravic manjšine. Po našem mnenju je to vprašanje iz političnega vidika največje važnosti.

Vsebina osnutka posebnega statuta KPI

Naš osnutek posebnega statuta se v svojem VIII. poglavju bavi z garancijami, ki jih je treba uresničiti za konkretiziranje spoštovanja nacionalnih pravic slovenskega prebivalstva, ki živi v deželi. Zdi se nam popolnoma logično, da se s tem argumentom izrecno bavi statut narodno mešane dežele, kjer bi moral jezik etnične manjšine imeti važnost drugega uradnega jezika. Sesti člen republiške ustave pravi: »Republika štiti s posebnimi določili jezikovne manjšine«. Nekateri trdijo, da je to dovolj. V resnici pa je to načelno stališče, ki ne sme izostati v demokratičnem režimu, a ni bilo dosedaj — vsaj v pogledu slovenske manjšine — uveljavljeno na zadovoljiv način, pač pa le omejeno in malo konkretno.

Upoštevati je treba poleg tega tudi dejstvo, da obstajajo vzporedno z ustavnim določilom tudi točne obveznosti mednarodnega značaja, t. j. tiste, ki jih je prevzela italijanska vlada ob podpisu Londonske spomenice in njenih prilog. Če se gleda na ta vprašanja demokracije z resnostjo, ki jo zasluži, ne moremo biti zadovoljni niti z uveljavitvijo teh obveznosti.

Življenje Slovencev za časa fašizma

Nimam možnosti, da se tu o tem dalje zadržujem, kot bi snov za služila, da bi priklical v spomin tistim, ki ne poznajo, ali tistim, ki rade volje pozabljajo, kakšni so bili življenjski pogoji slovenskega prebivalstva v Italiji za časa fašističnega režima. Najbolj zverinsko postopanje proti Slovincem je bilo že od začetka ena izmed najpodernejših značilnosti fašizma v Juljski krajini. Pustošenja družbenih sedežev, napadi, umori, kazenske ekspedicije proti kraškimi in istrskimi vasesom so bila — pred in istočasno z napadi na nasilstvi nad sedeži, skupinami in člani delavskih organizacij — izraz protislovenskega rasističnega stališča fašizma. Lov na Slovane je bilo geslo, ki ga je pod-

lo in stalno uresničeval fašizem v naših krajih od začetka do konca žalostnega dvajsetletja. Prosluli skvadrst Giunta si je zastavil cilj uničenja Slovencev, ki jih je imenoval »brezimna čreda«. Postopoma so odvzeli Slovincem vsako pravico uporabe jezika na ulici, v cerkvi, v tramvaju, v javnih lokalih. Odpravili so slovenske šole. Italijanizirali so, najprej na podlagi pritiska in pozneje administrativno, veliko slovenskih priimkov. Nezakonito in neupravičeno so premestili, odpustili, prisilili v emigracijo veliko delovnih ljudi — državnih nameščencev. Uvedli so nepojmljive diskriminacije proti delovnim ljudem, delavcem in kmetom, moškim in ženam. Slovence so ponižali, preganjali, zapirali, deportirali, konfinirali na podlagi vsemogočih pretevez.

Delež Slovencev v borbi za svobodo

Zaradi tega fašističnega preganjanja je ogromna večina slovenskega prebivalstva odgovorila z množično udeležbo v antifašističnem boju, v vrstah delavskega gibanja in tudi v drugih političnih gibanjih. Stevilo Slovencev, ki jih je obsodilo posebno sodišče, je posebno znatno. Nadvse pomemben je bil njihov prispevek k odporniškemu gibanju v deželi in tudi v drugih delih Italije, kjer so se znašli zaradi prestanega preganjanja, kot tudi v inozemstvu, kamor so emigrirali. Bilo je pričakovati, da se bodo po osvoboditvi in prav posebno, ko je ta manjšina ponovna prišla pod italijansko državo, na široko priznale njene pravice, kot so jih morale priznati ustava in mednarodne pogodbe, ki jih je podpisala Italijanska republika.

To se ni zgodilo. Zaradi tega bi moral po našem mnenju deželni statut izrecno določati osnovne demokratične pravice, ki jih vsaka resnično demokratična država priznava jezikovnim manjšinam.

Naše zahteve

V svojem osnutku statuta smo tako-le formulirali te pravice:

»Državlani jezikovnih manjšin imajo pravico uporabljati lasten jezik v odnosih z oblastmi in političnimi, upravnimi, sodnimi uradi, v javnih organih in javnih manifestacijah, ter pravico, da dobijo odgovore, akte in razsodbe s prevodi v lastnem jeziku.

»Razglasi in sporočila oblasti, ka- žipoti, toponomastika, napisi na javnih uradih bodo dvojezična na o- zemljih občin in krajev, kjer ob- staja skupnost neitalijanskega je- zika.

»Dežela štiti v okviru svojih za- konodajnih kompetenc in svojih u- pravnih funkcij enakopravnost je- zikovnih manjšin z ostalimi držav- ljani s pravico do šolanja v njihov- em jeziku v osnovnih, srednjih in strokovnih šolah ter v otroških vrt- cih, ki jih bo ustanovila država po- leg tega pa do podpore, do kultur- nih in rekreativnih aktivnosti, do gmotne in moralne pomoči v tak- šnih pobudah.

»Zagotoviti se mora gospodarski razvoj tega prebivalstva s pravično delitvijo finančnih sredstev in se

nobena sprememba ne sme uvesti v upravnih enotah, da bi se škodilo njihovi etnični sestavi.

Določila priloge londonskega sporazuma

V resnici se ne razume, kako je mogoče imeti pomisleke proti vklju- čitvi teh členov v posebni statut. Pravzaprav vse, kar je v njih vse- bovano, je že vključeno v tistih pra- vicah, ki pripadajo slovenskemu prebivalstvu na podlagi Londonske spomenice in njenih prilog. In tiste, ki se kot nečesa strašnega boje raztegnitev pravic, določenih po Memorandumu za Tržaško ozemlje, na manjšino v deželi, ne moremo drugače kot vprašati: toda v kak- šni deželi sveta bi bil pojmljiv ob- stoj dveh ali treh kategorij ene in iste manjšine, ki živi v istem de- želnem okviru?

Posebni statut, priložen Londonski spomenici, ne dela drugega kot to, da določa nekatere osnovne demo- kratične pojme, ki so uveljavljeni v sleherni kulturni deželi. V bistvu gre za:

enakost pravic Slovencev v od- nosu do drugih državljanov v izvr- ševanju javnih funkcij in poklicev; pristop v javne upravne urade pre- ko pravičnega predstavnštva v u- pravnih organih;

priznanje uporabe slovenskega je- zika pred sodnimi oblastmi;

uveljavitev dvojezičnosti pri jav- nih napisih ulic, krajev in javnih uradov v delih ozemlja, ki so pre- težno naseljeni s slovenskim pre- bivalstvom;

juridično ureditev šol s sloven- skim učnim jezikom;

pomoč iz javnih sredstev sloven- skim vzgojnim, družbenim, prosvet- nim in športnim organizacijam;

zaščita etničnega značaja prebiva- stva in prepoved ščunjanja na na- rodnostno mržnjo.

Dvojezičnost in druge pravice Slovencev

V pogledu vseh teh vprašanj se- danji položaj — kot sem predhodno pravil — ni zadovoljiv. Da bi se ta določila uresničila, bi se bili mo- rali razpisati natečaji za zadostno število mest v javnih uradah, da bi se jim zagotovili različni funk- cionarji, ki bi lahko reševali nalo- ge, predvidene od teh določil (mi- slim tu n. pr. na določeno število mest občinskega tajnika, občinskega zdravnika, veterinarja, spravnege sodnika, didaktičnega nadzornika in ravnatelja poleg namestnika šolske- ga skrbnika in več tolmačev za javne urade vseh vrst). Bi se bilo moralo ukreniti potrebno za dopol- nitev disciplinskih in šolskih svet- tov: bi se bili morali izpopolniti v slovenskem jeziku napisi na uli- cah in cestah, imena krajev, napisi državnih in občinskih uradov v šte- vilnih krajih Tržaškega področja in v raznih mestnih okrajih. Z veli- kanskó zamudo, komaj leto dni od tega je bil odobren zakon za pravno ureditev šol s slovenskim učnim jezikom; v resnici pa te šole še niso bile popolnoma urejene in se v njih dogajajo razne anomalne si- tuacije.

Šovinistične in fašistične provokacije

Toda poleg tega, da se ni omogoči- lo uresničenje omenjenih določil, se je napravilo se slabše, dopuščajoč sramotno špekulacijo o pomenu, ki bi ga morala imeti uveljavitev dvo- jezičnosti. In res, šovinisti, prav posebno fašisti so ob raznih prilikah naščuvali mlade študente, orisujoč jim dvojezičnost kot nekaj mon- struoznega, kot nekaj, kar prizade- va domoljubna čustva Italijanov. Krajevne oblasti, podprte od širo- kih političnih sektorjev celo med tistimi, ki se smatrajo za demokra- tične, so pustile govoriti in delova- ti najbolj neodgovorne ščuvavce na nacionalno mržnjo, podpihujoč — tudi s pasivnostjo tistega, ki bi mo- ral razjasniti vsebino od vlade pre- vzetih obveznosti — dvoumnost, na podlagi katere so se številni študen- tje fanatirirali z lažnimi, hinavski- mi gesli.

Fašistični atentati

Zato je prišlo po tržaških ulicah do absurdnih protislovenskih mani- festacij, nasilij proti slovenskim štu- dentom in učnemu osebju, napadov na lastnino Slovencev, žaljivih in grozljivih napisov po zidovih proti manjšini. Lani so umetno naščuva- ne skupine študentov pod pretvezo dogodkov na Južnem Tirolskem spremenile svoje manifestacije v protislovenske izgrede. Tiste manife- stacije so povzročile druge fašistič- ne izgrede ob priliki proslav za sto- letnico italijanske enotnosti. Obi- čajni izzivavci so izkoristili vsak- šno pretvezo. In kot v začetni dobi fašizma je bilo to zameetek pravca- tega vala dinamitnih atentatov: naj- prej proti sedežu slovenskega dne- vnika, nato proti nekaterim delav- skim krožkom in komunističnim se- dežem, dokler ni prišlo do podtak- nitve bombe na domu prof. Schiffrer- ja, znanega socialdemokratskega antifašista in organizatorja vrste lekcij o zgodovini zadnjega trideset- letja, katerih pobudnik je bila ob- čina s sodelovanjem krožka za kul- turo in umetnost. V tem obdobju so se dogodili številni drugi primeri skrutitve spomenikov in spomin- skih plošč padlih borcev odporni- škega gibanja. Samo po zadnjem, zelo težkem atentatu proti prof. Schiffrerju so vendarle krajevne ob- lasti odkrile kakšnega posamezne- ga izvrševalca teh nasilnih dejanj. Do sedaj pa ni bil odkrit noben pra- vi organizator, nobeden od tistih, ki so naščuvali mladince, ki ne po- najo najnovejše zgodovine. Eden izmed teh nesrečnih mladincev je izvršil samomor pod težo odgovor- nosti, ki jo je zvrnil nase, a nihče ne ve, kdo je bil njegov mandant.

Rim je preveč oddaljen od tržaške stvarnosti

Želel sem na kratko opomniti na to verigo obžalovanja vrednih do- godkov, ki so se vršili v Trstu, da bi boljše poudaril, kako je bil vedno v naši deželi protislovenski šovin- zem nosilec težkih nesreč za demo- kracijo in zatorej ne samo za etnič- na manjšino, pač pa za celoto de- demokratičnih državljanov. Nujno po- trebno je, častiti kolegi, da se v

Trstu in deželi napravi konec s ščunjanjem na narodnostno mržnjo, prepovedujoč in kaznujoč ga. Toda v tej smeri je moč učinkovito ukre- pati le, če bo vzgled prihajal od zgoraj: t. j. če se vladne in krajevne oblasti v prvi vrsti dokažejo ob- čutljive za ta vprašanja in če nu- dijo dober vzgled pri spoštovanju nacionalnih pravic manjšin. Na ža- lost vse to se ni do dna razumelo v njegovi bistveni važnosti. Morda je v tem pogledu kot za celoto go- spodarskih vprašanj Rim le preveč oddaljen od tržaške stvarnosti.

Upravna in zakonodajna decen- tralizacija, ki jo danes hočemo kon- kretizirati z ustanovitvijo dežele s posebnim statutom, bi morala v tem primeru prihajati do izraza kot sred- stvo demokracije tudi v odnosih do slovenske manjšine. Gre, torej, za važno sredstvo mirnega sožitja med v Furlaniji-Juljski krajini živečim italijanskim in slovenskim prebi- vavstvom in s tem tudi za krepitev tistih odnosov medsebojnega prija- teljskega spoštovanja, ki zgleđa, da se sedaj ustvarjajo med Italijo in Jugoslavijo.

Odnosi med vladnimi oblastmi in slov. etnično manjšino

Zelim citirati najnovejšo epizodo, ki se je dogodila na Tržaškem po- dročju.

Generalni vladni komisar v Trstu dr. Libero Mazza je v zadnjih tednih posegel v epizodo občinskega življe- nja v Devinu-Nabrežini. Tudi ta po- seg dokazuje, kako so malo zadovo- ljivi odnosi med vladnimi oblastmi in etnično manjšino.

Kaj se je zgodilo v občini Devin- Nabrežina?

Slo je za gradbeno dovoljenje za stanovanja istrskim beguncem, kar je občinska uprava odbila. Tu pa je treba pojasniti, da ta odklonitev ni predstavljala sovražno dejanje proti istrskim beguncem, ki so že v ve- likem številu naseljeni v tisti ob- čini, pač pa za protest proti politiki, ki jo že dalj časa vodijo na Trža- škem področju in ki teži k nasel- litvi istrskih beguncev pretežno v krajih, kjer je slovensko prebiva- stvo odločno v večini.

V tej politiki, ki je stalno bila in je na škodo samih beguncev, ker jih oddaljuje od njihovih delovšč in jih prestavlja v obrobna področja ozemlja, je jasno razviden političen cilj: skuša se manjšati kompak- tnost slovenske etnične skupnosti in poleg tega spremeniti značaj kra- jevne politične sestave.

Kot dokaz, da ni šlo za sovražno dejanje proti prebivalstvu italijan- skega jezika, služi dejstvo, da so bila slična gradbena dovoljenja iz- dana s strani iste občinske uprave skoro izključno italijansko govore- čim delovnim ljudem bližnje pa- pirnice Štivana pri Devinu. V tem primeru je šlo za logični ukrep v ko- rist pomembnega števila družin, do- čim v prejšnjem primeru namen naselitve je bil izključno politične- ga značaja.

Vprašanje stanovanj za begunce je bilo predloženo Državnemu svetu in dejanje občine je bilo v tisti in- štanci obsojeno. Ker so občinski upravitelji še vedno odklanjali pod- pis gradbenega dovoljenja, slednje je bilo podpisano s strani od prefek- ture ad hoc imenovanega komisarja.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Razprava o posebnem statutu dežele Furlanija-Juljska krajina

(S 3. strani)

Komisarski opomin devinsko-nabrežinskemu županu

Potem ko je bilo vprašanje rešeno v opoziciji z mnenjem odgovarjajoče uprave, je prejel župan devinsko-nabrežinske občine pismo Generalnega vladnega komisarja. Gre tu za pismo, ki ga je v resnici težko opredeliti zaradi nadutega in oblastnega tona odposilatelja. In res, komisar kategorično zanika, da bi se moglo omenjeno dovoljenje imeti za kršitev člena 7 posebnega statuta o narodnih manjšinah, priloženega Londonski spomenici, v katerem se pravi: « Nobena sprememba se ne sme izvršiti v okrožjih osnovnih upravnih enot ozemlja z namenom škoditi etničnemu sestavu le-teh enot ». On prav tako zanika, da je bila v občini izvršena dejavnost s ciljem raznarodovanja slovenske etnične skupnosti. Vse to se v pismu smatra kot « neosnovano in tendenciozno ».

Poleg tega komisar pripisuje občinski upravi odgovornost za nekatere napise, ki so se pojavili po cestah občine v znak protesta proti vladnim ukrepom v tej zvezi. Tu pa dr. Mazza zelo samovoljno tolmači dogodke in se razpisuje v lekciji proti šovinizmu in ščuvanju k plemenski mirnosti.

Komunisti se borimo proti kakršnemu koli nacionalizmu

Da bi se izognili možnim nesporazumom v zvezi s tem delikatnim argumentom, moram poudariti, da komunisti na najbolj kategoričen način obsojamo vsebino nekaterih protestnih mapisov, katere brez obojavnosti smatramo za nacionalistične in zaradi tega nasprotne tistim načelom, ki jih izpričujemo in o katerih hoče vladni komisar dati lekcije vsakomur, čeprav so on in komisarijat, ki mu načeljuje, ter policijske oblasti, ki jih on kontrolira, vedno tolerirali napise in dejanja, ščuvajoča na sovražnost proti slovenski manjšini.

Castiti kolegi! Komunisti imamo dolgo tradicijo in izkušnjo borbe proti kakršnemu koli izrazu šovinizma; naša dežela je bila vedno učinkovita vadnica za izvrševanje te ne lahke politične borbe v interesu mirnega sožitja in bratstva med Italijani in Slovenci. In prav v tej borbi smo se izučili, kako šovinizem proti manjšinam, pa naj bo opogumljen ali toleriran, mora tudi prevzeti odgovornost za svoje posledice med deli prebivalstva, ki je zatiran ali s katerim se na kakršen koli način slabo ravna bodisi na osnovi izrecnih raznarodovalnih namenov bodisi zaradi demokratične neobčutljivosti, ki izhaja iz nevednosti.

Mi zaupamo, da ta vprašanja manjšine lahko dobijo svojo rešitev v okviru avtonomne uprave, ki naj deluje demokratično in na podlagi statutarne obveznosti o spoštovanju pravic manjšine. To ne bo drugega kot koristilo jasnosti v vrstah vsega prebivalstva dežele in naši državi. Gre tu, častiti kolegi, za vprašanja skrajne kočljivosti v krajevnem življenju in tudi za mednarodne odnose. Ne smemo se z nje mi baviti z lahkomišelnostjo ali celo pod vplivom mentalitete, ki ni dojemljiva za demokracijo in gleda v samem obstoju slovenskega prebivalstva izmišljene nevarnosti.

Italija je drago plačala grehe fašizma

Italija je drago plačala krivdo fašizma tudi v politiki do manjšin. Zato se je treba čutiti toliko bolj

dolžni in sprejeti ukrepe na podlagi pravičnih, demokratičnih, duhu republiške ustave odgovarjajočih zakonov, da se ne zagrešijo napake. Statut, ki ga bomo odobrili more in mora biti učinkovito sredstvo tudi v tem oziru. Če bo takšen, bodo od tega imeli korist odnosi med državo in vlado na eni in prebivalstvom nove dežele na drugi strani.

Kampanja proti deželi

V nadaljevanju govora je poslanec Vidal posvetil svojo pozornost antiregionalistični kampanji desničarskih in reakcionarnih krogov v deželi sami. V tej kampanji, v katero so se vključili listi « Messaggero Veneto » in « Il Piccolo », prednjačijo novi fašisti MSI, ki so začeli celo zbirati podpise državljanov proti ustanovitvi dežele. Novi fašisti uporabljajo predvsem svoja znana laži: domoljubna gesla, medtem ko je dobro znano, kako so se za časa vojne, prav posebno po 8. septembru 1943 zadržali do ozemljskih zahtev tretjega rajha. Pri tem je poslanec Vidal citiral veliko število dokumentov iz ponatisnenih spominov Dollmanna, Goebbelsa in drugih nacističnih voditeljev, kjer je zelo jasno ugotovljeno, da je sam Mussolini pristal v vidiku « končne zmage » Hitlerja na odstop Julijske krajine, Tridentinske Benečije in osrednje Benečije nacistični Nemčiji.

Fašisti skušajo v svojem antiregionalističnem besu izkoristiti do zadnjega vsa laždomoljubna retorika in demagogijo, se sklicujejo na enotnost Italije, na Risorgimento, celo na demokracijo, kot da ne bi bili oni tisti, ki so spravili s svojo politiko, s svojimi zločini, svojimi pustolovščinami, svojim klečeplazenjem pred Hitlerjem v usodno nevarnost ne samo Italijo kot tako, pač pa tudi ves italijanski narod. Najostudnejši je njihov poskus, da si upajo napadati novo deželo v imenu demokracije, prav tiste demokracije, ki so jo oni pogazili na podlagi ukinitve občinskih in pokrajinskih svetov, parlamenta in najbolj pretiranega centralizma. Ni nič čudnega, da so fašisti proti avtonomni deželi. Avtonomija in decentralizacija sta dva pojma, ki ne gresta na noben način skupaj z njihovimi pojmovanji. Kar se pa tiče njihove takozvane domoljubne ljubezni, je dovolj, da se spomnimo na « Adriatisches Küstenland », to nacistično tvorbo, ki je prizadela toliko gorja našemu prebivalstvu in našim krajem, ki so sedaj pred dejstvom, da se lahko tudi preko avtonomne dežele gospodarsko in politično opomorejo.

Fašisti so ubijali. Hladnokrvno so morili, požigali, rušili, plenili, kradli, izdajali, prodajali Italijo, služili tujcu, zavrtno napadali narode, podjarmili tuje dežele, zagrešili najgrozovitejše zločine in največja izdajstva. Odprli so vrata nacistom v Italijo, služili nacistom do zadnjega, sodelovali pri nacističnih grozodejstvih tako doma kot na tujih tleh.

Danes fašisti poveljujejo teroristični režim generala Franca, ki jih podpira, z navdušenjem pozdravlja zločinska dejanja OAS proti Alžircem in proti Francozom ter bi želeli posnemati oasovce. Povezani so s porajajočim se nacizmom v Nemčiji in z mednarodnim fašizmom. Fašisti zahtevajo atomsko vojno.

Nekdo je dejal, da leta 1945 fašistov ni bilo v Trstu. To ni res. Do maja 1945 so bili v Trstu in šele nato so zbežali kot njihov duče, preoblečeni v nemške uniforme in v službi Nemcev.

V Trstu so fašisti lovili in zapirali ljudi ter jih izročali Nemcem, kateri so nato te nesrečneže sežigali v taboriščih smrti, v tržaški Rižarni in v Nemčiji. Služili so krvnikom, ki so obesili in pomorili na stotine Italijanov in Slovencev v Trstu.

Ko je končala vojna vihra, so se vrnili zaščiteni, podprti, oboroženi kot člani odborov za obrambo italijanstva in « lega nazionale ». S pomočjo drugih so ustanovili svoje tolpe, predstavili so se kot « patrioti » od vsega začetka. Trst je danes njihov priljubljeni brlog in še vedno sanjajo, da bo prav Trst postal njihova izhodiščna točka za poplavo Italije.

Fašistična grozodejstva v Sloveniji

Danes nekaznovano manifestirajo za Visoko Poadižje z gesli: « smrt ščavom » ali « Heil Hitler ». Toda istočasno zahajajo v Jugoslavijo, ki jo tako sovražijo, ter si tam polnijo avtomobilске tanke z bencinom ter svoje žledec s klobasami.

Jokajo zaradi cone B. Toda kdo je izgubil cono B? To so tisti, ki so hoteli vojno, to so fašisti, ki so pripeljali Italijo v katastrofo, ki so navalili na Jugoslavijo, se polastili Dalmacije in Črne gore ter so hoteli vsiliti Hrvatski lutkovnega kralja, dočim so Slovenijo priključili k Italiji ter morili njene najboljše sinove. Fašisti so povzročili izgubo cone B in še toliko drugih stravi.

Danes se fašisti poslužujejo laždomorodne demagogije. Boje se, nevarnosti, da bi dežele na splošno utegnile povzročiti nevarnost za enotnost Italije. Toda zato, da jim odgovorimo zadostuje v resnici le nekaj besed. Prav fašisti so tisti, ki so pokazali, in dokazali, da so vse prej kot pa rodoljubi. Sam Mussolini je dejal, da bi Trst moral biti vključen v nacistično Nemčijo.

« Adriatisches Küstenland »

Vodilna skupina misovcev je postavljena iz ljudi, ki so služili Hitlerju in tržaški fašisti so z navdušenjem pozdravili ustanovitev zloglasnega « Adriatisches Küstenland », to je ustanovitev nemške pokrajine ki jo je vodil nacistični gauleiter Reiner, s katerim so sodelovali številni današnji misovski voditelji.

Dollmann, ki je bil zastopnik Hitlerja v Italiji leta 1944 je v svoji knjigi « Nacistični Rim » zapisal: « Kar se tiče Trsta je gotovo, da bo po dogodkih 8. septembra, postal, ako bomo zmagali, nemški ne le zaradi predloga marveč na zahtevo dučaja... in dalje pravi Dollmann: ... če bi Nemčija zmagala bi bile ponovno vzpostavljene meje iz leta 1914... ».

Londonski memorandum

V zvezi z londonskim memorandumom se dela precej zmede. Tako je doudaril poslanec Vidali in nato orisal kako je prišlo do tega sporazuma in do zamenjave anglo-ameriške vojaške uprave z italijansko upravo na področju bivše cone A, dočim je bivša cona B in del miljske občine italijanska vlada izročila Jugoslaviji. V Trst je prišel generalni komisar, ki je klasičen predstavnik rimske konservativne birokracije. Z njim je prišel v Trst tudi kvestor Marzano, ki se ga še vsi spominjamo kot človeka, ki je s Tržačani ravnal kot z ljudmi, ki žive v brezpravju.

Ze tedaj je bilo jasno, da ni šlo za nobeno « začasnost », da je fingiranje o začasnosti mnogo stalo zlasti miljske prebivalce. In res sta

obe administraciji začeli delovati tako kot da je razdelitev trajna. Na jugoslovanskem področju je bil ustanovljen okraj Koper, ki obsega en del bivše cone B in del ozemlja, ki je bilo priključeno k Jugoslaviji že z mirovno pogodbo, ukinjem pa je bil okraj Buje ter njegovo področje priključeno okraju v Pulju, ki pripada hrvatski republiki.

Na Tržaškem ozemlju je bilo ustanovljeno novo volivno okrožje. Izvoljeni so bili poslanci in na prihodnjih volitvah bodo izvoljeni še senatorji v rimski parlament. Uvedena je bila obvezna vojaška služba. Na Tržaško področje so bili raztegnjeni italijanski zakoni, na področje bivše cone B pa jugoslovanski zakoni.

Vse to ni povzročilo nobene mednarodne komplikacije. In od takrat, ko se je to zgodilo je preteklo že osem let. Od 1954 leta se govori o ustanovitvi dežele s posebnim statutom Furlanija-Juljska krajina, toda v vsem tem času ni nobena izmed držav podpisnic londonskega sporazuma in mirovne pogodbe napravila nobene opazke zaradi tega.

Tu je mnogo zmede. Ob neki priliki je kasacijsko sodišče izjavilo, da je od vselej celotno Tržaško ozemlje (cona A in cona B) italijansko ozemlje, ob neki drugi priliki pa je izjavilo, da cona B dokončno spada pod Jugoslavijo. Državni svet zatrjuje, da je Trst podvržen mednarodnemu nadzorstvu. Toda dejstva so dejstva.

Naj pride resnica na dan

Nekdo je med sedanjjo razpravo dejal, da bi ustanovitev dežele pomenila potrditev sedanjih meja. Po mojem mnenju pa sta ne glede na to ali bo dežela ustanovljena ali ne, obe zainteresirani vladni sprejeli to dejstvo in sta v vseh teh letih s svojimi ukrepi to tudi potrjevali. Znano je tudi, da se razpravlja o spremembi demarkacijske črte v državno mejo. Kdaj bo do tega prišlo ni znano. To je stvar časa. Toda čas je, da se o vsem tem pove resnico. Vlada mora povedati svoje mnenje in to brez vsakega pridržka.

Ze tristranska izjava iz leta 1948 je bila zelo ponesrečena šala. Ta izjava bo prešla v zgodovino kot ameriška goljufija. Bivši angleški zunanji minister Eden je v svojih spominih povedal resnico o njej. In nihče ni nikoli zanimal tega, kar je on zapisal.

Tristranska izjava

Eden med drugim pravi sledeče: « Obljuba, da bo Italija dobila celotno področje Svobodnega tržaškega ozemlja, ki je bila dana leta 1948, ni bila nič drugega kot politično-propagandna poteza zahodnih vele-sil, ki naj bi služila italijanskim demokratičnim strankam v boju proti komunistom na volitvah. In res ni ta obljuba imela nobene pravne osnove. Za uresničitev te obljube bi bila morala dati svoje privolenje tudi Sovjetska zveza. Toda sovjetska vlada ne bi bila nikoli dala tega privolenja. Prav zato je imela ta poteza vse prej kot pa pozitivne politične posledice ».

Poslanec Vidali je zaključil svoje izvajanje o tem problemu, poudarjajoč, da je vse drugo gola goljufija, ki ne koristi nikomur, ki pa napeljuje vodo na mlin fašističnim špekulacijam in špekulacijam vseh tistih, ki so v največji meri krivi nesreč italijanskega ljudstva.

Nato je posl. Vidali govoril o značaju antiregionalistične kampanje liberalcev, ki predstavljajo gospo-

darsko opozicijo proti ustanovitvi avtonomne dežele Furlanija-Juljska krajina.

Delitev Slovencev v tri kategorije je nesprejemljiva

Ze prej — je nadaljeval tov. Vidali — sem govoril o vprašanju pravic slovenske manjšine, ki je eden izmed argumentov antiregionalistov. V zvezi s tem argumentom desnica (fašisti, liberalci in tudi desničarski sektorji drugih « centrističnih » strank) padajo v neizogibne kontradikcije. In res je šovinistom prav, da občasno zanikujejo obstoj ali da zmanjšujejo težo etnične manjšine — vse ali dela manjšine v tem ali onem delu dežele — ali da predstavljajo ta del prebivalstva kot poplavljaljoči val, ki bi lahko preplaval italijansko prebivalstvo. Jasno je, da se takšna protislovja gibljejo na meji smešnosti in privedejo tudi do absurdnih razlik med Slovenci, ki imajo pravice prve, druge in tretje kategorije po pokrajinah, v katerih živijo. Glede tega ne moremo drugače kot sklicevati se na načela demokracije, o katerih sem govoril v drugem delu svojega govora: etnična manjšina obstaja v deželi in se njene pravice morajo spoštovati v smislu ustavnih in mednarodnih obveznosti.

Prihajam do zaključka svojega govora in trdim, da mi smatramo deželno ustanovo kot sredstvo za pospešitev najširše udeležbe množic pri gospodarski obnovi in razvoju države, torej kot sredstvo za razširitev osnov demokracije in za olajšanje neobhodno potrebnih ustrojnih reform na raznih gospodarskih področjih.

Dežela je sredstvo demokracije

Dežela bo z razvojem krajevnega samouprave olajšala gospodarsko načrtovanje z neposredno udeležbo voljenih organov in ljudskih množic in odvarja pot k demokratičnemu in družbenemu razvoju. V konkretnem primeru dežele s posebnim statutom Furlanija-Juljska krajina ima deželna ustanova poseben pomen in je posebno potrebna zaradi specifičnih pogojev in zahtev gospodarskega in političnega življenja Tržaškega področja in bližnjih pokrajin. Zeleli smo, da bi bila dežela dobila statut, ki bi se veliko bolj oziral na nekatera posebna vprašanja, o katerih sem govoril in za katera je naše prebivalstvo posebno občutljivo, ker gre za vprašanja znatne gospodarske in politične važnosti. Kljub temu je ustanovitev te dežele za nas v prvi vrsti sredstvo demokracije in zaradi tega se bomo udeležili njene ustanovitve, njene izpolnitve.

Branili bomo naša stališča

Borba za koncepcije in ukrepe, ki ne bodo sprejeti na tej razpravi, ni za nas zaključena. Še dalje bomo branili svoja stališča v deželi, ki je tik pred ustanovitvijo, in smo prepričani, da bo na tistem mestu naša borba doživela nadaljnje uspehe, ker bo še bolj neposredna, močnejša zaradi direktne podpore prebivalstva, katero bo v njej gledalo realizacijo svoje demokratične pravice in konkretno možnost doseči preko nje veliko tega, kar osrednja uprava ni znala ukreniti za gospodarsko in politično obnovo Trsta in celotne dežele. (Odobranje je bilo glasovno.)

Sindikalne akcije na Goriškem

Zadnje tedne so številne kategorije delavcev v stavkovnem gibanju. Sindikat FILLEA-CGIL je v soglasju z drugimi stroknimi organizacijami predložil industrijskemu združenju zahteve gradbenih delavcev. Delavci te stroke, ki so zaposleni pri goriških podjetjih Mattirolli, Franzotti, Caselgrandi, Comolli, Sgubin, Ceriani, Stignano, Romani, Antonini, Castelan, Gaddi in Ferrobeton zahtevajo izplačilo prvih treh dnevnic v primeru obolenosti ali nezgode pri delu, uvedbo proizvodne nagrade in prehod od navadnih težakov v kategorijo specializiranih težakov.

V torek zvečer je bil sestanek delegatov zainteresiranih delavcev. Na njem so razpravljali o oblikah akcij, ki jih bodo sprejeli.

Medtem se v Rimu nadaljuje pogajanja za obnovo pogodbe kamnoseških delavcev. Izid teh pogajanj zanima zlasti delavce podjetja Cotti iz Sovodenj. Kaže, da so perspektive dobre. Sindikat FILLEA-CGIL se zlasti vneto zanima za rešitev vprašanj, ki v zvezi z delavsko pogodbo. Postavljena je bila tudi zahteva, naj bi se predstavniki delavskih organizacij srečali z vodstvom podjetja Cotti in to na pokrajinskem uradu za delo.

Tudi delavci podjetja Koren v Gorici so v sindikalni agitaciji. Ti delavci zahtevajo obnovo delavske pogodbe. Ne nekem sestanku, kateremu je prisostvoval tudi tov. Bergomas, so ugotovili, da omenjeno podjetje ne spoštuje vsedravnne delavske pogodbe steklarske stroke, da ni bila povišana plača v znesku 8,50% itd. V tem podjetju se ne spoštuje ni sporazum o delovnem urniku, o letnih dopustih itd. Rezen tega je prišlo pred časom tudi do drugih nerednosti.

Openski tramvaj

Zopet moramo pisati o zadevah, ki se dogajajo na openskem tramvaju.

Kot je znano spada tramvaj sedaj pod občinsko upravo. Upali smo, da bo sedaj bolje, toda zaman. Vsaj doslej je ostalo vse pri starem. Vtis imamo, da je v kakšnem pogledu še slabše kot prej. N. pr. kar se tiče mesečnega obnoma.

Imetniki mesečnih voznih kart, ki niso iz kakršnega koli razloga utegnili plačati abonmaja prejšnji teden, so bili prisiljeni že v nedeljo, t. j. 1. julija plačati redno vozno karto. Torej ni dovolj 2560 lir, treba je bilo še drugih 200 lir!

In vendar je bil prejšnji petek praznični dan. Tramvajska blagajna torej ni poslovala. Ob sobotah

je navadno blagajna odprta samo dopoldne. Ne vemo sicer ali je bila prejšnjo soboto izjemoma odprta. In tudi če je bila potniki za to niso vedeli.

Kot vidimo je tramvajska uprava pretirano točna pri izterjevanju abonmajev, ni pa tako v drugih pogledih. N. pr. že več mesecev potniki z Opčin čakajo, da bodo lahko plačevali mesečne abonmaje v kontrolorski pisarni na Opčinah in da jim ne bi bilo treba še nadalje zapuščati delo pol ure prej ali pa prihajati na delo z znatno zamudo zaradi čakanja pri tramvajski blagajni v ul. Martiri della Libertà v Trstu, katero odpro šele ob 9. uri. O vseh teh neugodnostih se je že mnogo govorilo in pisalo, toda kot kaže ima za vse to tramvajska uprava povsem gluha ušesa.

Tudi v pogledu čistoče na vozovih bi imeli marsikaj pripomniti. Da bi se o tem prepričali tisti, ki so odgovorni za tramvajsko službo, jim svetujemo, naj se včasih usedejo na tramvajske klopi. (Po možnosti naj si za to priliko oblečejo svetlo obleko). Prepičani smo, da tega ne bodo ponovili.

Neurje in toča na Tržaškem

V sredo 27. junija popoldne je nad Trstom in bližnjo okolico udrihala huda toča. Prizadela je veliko škodo zlasti v vinogradih, vrtovih in njivah. Posebno prizadeti so kraji: Opčine, Trstenik, Konkonel, Piščanci, Rojan, Kolonja, Barkovlje in kraji ob ul. Commerciale. V omenjenih krajih je toča udrihala s tako silo, da je popolnoma oklestila trte in uničila ves grozdni zarod. Posledice toče se bodo poznale več let.

Govorili smo s prizadetimi kmeti in starejši so nam pripovedovali, da ne pomnejo tako hude toče v teh krajih.

Po prvih in še nepopolnih podatkih, ki jih je zbralo tržaško pokrajinsko kmetijsko nadzorništvo se meni, da je bilo zaradi toče uničenih okrog 1000 hl vina. Po teh podatkih naj bi škoda znašala nad 60 milijonov lir. Toda uničen ni bil le vinski pridelek ampak tudi druge kulture. Tako so bili popolnoma uničeni vsi nasadi paradižnikov, bučic, cvetic, kumar, fižola in druge zelenjave. Poškodovan je bil tudi krompir, sadje, detelja itd.

Predstavniki Zveze malih posestnikov in Kmečke zveze so takoj intervenirali pri pristojnih oblasteh in zahtevali pomoč prizadetim kmetovavcem. Posredovali bodo tudi izvoljeni predstavniki v pokrajinskem in občinskem svetu. Toda, izhajajoč iz dosedanjih izkušenj,

Izgubljenih je nad 1000 hl vinskega pridelka

si ne smemo delati nobenih iluzij. Pri spevki, ki jih nudijo vlada in drugi organi so tako malenkostni, da še zdaleč ne odgovarjajo prizadeti škodi.

Potrebno je, da vlada ustanovi posebni sklad z podporo prizadetim po vremenskih nepravilnostih. Za ustanovitev takega sklada se že več let zavzemajo tudi poslanci in senatorji, ki predstavljajo Vsedravnno kmečko zvezo. Za ustanovitev tega sklada bi zadostovalo ako bi n. pr. za nekaj lir povišali ceno tobaku. Zaradi tega bi kadivci ne utrpeli kdove kakšne škode, kmetje pa bi bili zavarovani pred velikimi izgubami, ki jih povzročajo vremenske nepravilike.

Opozorjamo člane ZMP in KZ, naj še čimprej javijo v uradih v u. Gelpa 9 v Trstu, kjer bodo prejeli uva potrebna tozadevna pojasnila.

G. M.

Naši svetovavci zahtevajo pomoč za prizadete kmete

Pokrajinska svetovavca Gombač in Colli ter občinska svetovavca Marija Bernetič so odšli takoj po končanem neurju preteklo sredo v kraje, ki so bili zelo prizadeti zaradi toče. Obiskali so Bane, Piščance, Konkonel, Barkovlje in Trstenik ter se pogovarjali s prizadetimi kmetovavci, vinogradniki in vrtnarji.

Pokrajinski svetovavci so se obrnili na predsednika pokrajinske uprave in na pristojnega odbornika ter ju povabili, naj se zavzame za pristojnih mestih za pomoč prizadetim kmetovavcem, vinogradnikom in vrtnarjem.

Kmečki tabor na Opčinah

Tudi letos bo tradicionalni kmečki tabor na Opčinah. Kot je znano omenjeni tabor že več let zaporedoma organizira Kmetijska zadruga iz Trsta. Letošnja prireditev bo trajala kar štiri dni in sicer od 12. do 15. avgusta.

mleko. Podobno je treba očistiti vrče, posodo za krmljenje itd. in to vsak dan.

Glede na hranilno vrednost ustreza tako skisano posneto mleko svežemu mleku. Kolikor krmino hkrati tudi polno mleko, ga moramo dodati posnetemu mleku tik pred krmljenjem.

Posneto mleko krmno sredstvo

(Nadaljevanje s 5. strani)

tronsko kislino v prahu. Na 10 litrov svežega mleka, ogretega na 20° C, dodamo 15-20 gramov citronske kisline v prahu. Mleko se skisa v 1-2 urah.

Dodatek sirišča mleka ne skisa. Mleko samo skrkne in ni primerno za krmljenje.

Ko posodo, v kateri smo mleko kisali, izpraznimo, jo moramo temeljito očistiti, preden nalijemo novo

Pisma uredništvu

Šolska prireditev v Saležu

Ko je bila prejšnja številka že urejena smo prejeli iz Saleža sledeči dopis:

V sredo 20. junija zvečer je bila v Saležu šolska prireditev. Nastopili so otroci iz Saleža in Samatorce. Telo vadnica, v kateri se je vršila prireditev, in ki je bila zelo lepo okrašena je bila premajhna, da bi sprejela vsi udeležence. Zato je marsikdo moral ostati zunaj.

Ob otvoritvi prireditve je g. učitelj Skerlavaj s prijaznim nagovorom pozdravil vse prisotne in se zahvalil za številno udeležbo. Še posebej se je zahvalil našemu županu za pomoč pri postavitvi lepega novega odra. Nato je nastopila učenka 5. razreda Mirvana Kralj, ki je napovedovala spored.

Učenka Nadja Obad je prečitala le predgovor iz našega vsakdanjega življenja. Mešani zbor je odlično zapel sledeče pesmi: Ježek, Jurjevanje, Veselja doma, Pa se sliš' in Jaz sem muzikant. Sledila je enodejanka Zaspala rožica, ki so jo uprizorili učenci drugega in drugega razreda. Kot zadnja so nastopili še učenci višjih razredov z enodejanko Vedež.

Ves program je zelo lepo potekal. Vsi nastopajoči so se dobro izkazali za kar gre njim in njihovim učiteljem vse priznanje in pohvala!

Izlet bivših političnih preganjancev

Zveza bivših antifašističnih preganjancev-ANPPA in Zveza bivših političnih preganjancev Tržaškega ozemlja organizirata za nedeljo 15. julija enodnevni izlet v Novo Gorico, Gonjače v Brdih, Lucijo, Tolmin in v partizansko bolnico «Frana».

Izlet ima namen poglobiti tovariške stike med bivšimi političnimi preganjanci, ki so včlanjeni v omenjenih organizacijah. Prijave za izlet sprejemajo v Trstu - ul. Madonnina 19 (uradne ure ob delavnikih od 10. do 12. in od 17. do 19. ure) ter v ul. Montecchi 6. Cena izleta je 1.200 lir.

Pohitite s prijavo!

Sporočila uredništva in uprave „Dela“

V današnji številki prilagamo poštno položnico za poravnavo naročnine. Če letoletna naročnina znaša 1.300 lire, polletna pa 700 lir. Naročnino lahko plačate v katerem koli poštnem uradu.

Če želite prejemanje list redno po pošti, poravnajte naročnino. S tem boste pomagali tudi listu in mu omogočili redno izhajanje.

Nekateri pravci se pritožujejo, da je list tako majhen in da izhaja samo v štirih straneh. Mi se tega dobro zavemo in si prizadevamo, da bi ga povečali. To pa ni odvisno samo od nas, marveč tudi od naročnikov. Tudi zato vabimo vse, ki redno prejemajo list po pošti, naj čimprej poravnajo naročnino.

Vinska razstava v Sesljanu

Provokacija v Križu

V noči med 23. in 24. junijem so neznanci s sladoledom pomazali okna slovenske osnovne šole v Križu. Do tega nečednega pobalinskega dejanja je prišlo v času, ko je bila v prostorih omenjene šole prirejena običajna razstava ročnih del. Da bi pa zlikavci zakrinkali sledeče za seboj, so istočasno pomazali tudi italijanski napis na omenjeni šoli.

Naša svetovavka v tržaškem občinskem svetu Marija Bernetič je pozvala župana, naj se zavzame na pristojnem mestu zato, da se prenehajo provokacije, ki imajo za cilj motenje mirnega sožitja med obojema tu živječima narodoma.

Praznik «Dela» v Doberdobo

Praznik «Dela» in «Unità» na Poljanah pri Doberdobo, ki je bil najavljen za preteklo soboto in nede-

ljo, je bil prekinjen zaradi slabega vremena, zato se bo nadaljeval v nedeljo popoldne. Zvečer bo ples na prostem. Vabimo k polnoštevilni udeležbi!

DELO

glasilo KPI

za slovensko narodno manjšino

Izhaja vsak petek

Urejuje uredniški odbor

Politični direktor: Marija Bernetič - Odgovorni urednik: Anton Mirko Kapelj - Uredništvo in uprava: Trst, ul. Capitolina 3, telef. 44-046/44-047.

Tiska: Tipografija Riva - Trst ul. Torrebianca 12.

Celoletna naročnina 1300 lir, polletna 700 lir. Poštni tekoči čekovni račun št. 11/7000.

Cena oglasov po dogovoru

4. 5. 6.
AVGUSTA

Dva pokrajinska festivala „DELA“:
v DOLINI pri Trstu in v SOVODNJAH pri Gorici